

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

Cu colaborarea dlor:

Ioan Adam, Ioan Agârbiceanu, Aurel P. Bănuțiu,
Lucian Bolcaș, Dr. Caius Brediceanu, Alesandru
Ciura, Maria Cunțan, N. Dunăreanu, Dr. Vasile Hâncu,
Dr. Casiu Maniu, Dr. Iuliu Maniu, A. Melin, Dr.
Vasile Meruțiu, Dr. Valer Moldovanu, Dr. Voicu
Nițescu, Vasile C. Osvadă. Teodor Raica, Horia P.
Petrescu, Aurel C. Popovici, Mihail Sadoveanu, Dr.
Ștefan Pop, Dr. Ioan Rațiu, L. Rebreanu, Luca Rusu,
I. U. Soricu, George Stoica, M. Străjanu, Petru
Suciu, Gavril Todica, Dr. Alexandru Vajda, Dr.
Ioan Vajda.

BLAJ.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

== APARE ODATĂ PE LUNĂ ==

DIRECTOR—PROPRIETAR—EDITOR: AUREL CIATO.

Condițiile de abonare.

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
„ 1/2 an	6 „
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 „
„ 1/2 an	4 „
În România și străinătate, pe un an întreg	15 „
„ 1/2 „	750 b.

Colecția completă de pe an. II. de apariție a „REVISTEI POLITICE ȘI LITERARE“, conținând un bogat și variat material științific, politic și literar din peana celor mai distinși scriitori ai noștri, pe o extensiune de 354 pag., se poate procura la Administrația acestei reviste pentru prețul de numai 10 coroane.

La redacția „REV. POL. ȘI LIT.“ se pot comanda următoarele cărți:

Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar

de Aurel Ciato. — Prețul unui exemplar 1 cor + 10 fil. porto postal.

Aurel Ciato: CRONICI POLITICE. Fasc. I. Cu următorul cuprins:

Prefață. — Spre ideal. — Puterea principiului. — Psihologia situației. — Pericolul românesc. — Dacoromânism. —
===== Reforma electorală. =====

Prețul unui fascicol numai 30 fileri + porto postal.

Revista politică și literară

apare odată pe lună.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ (Balázsfalva). Ungaria.

ABONAMENTUL ANUAL: 12 cor.
Pentru studenți, învățtori, preoți dela sat: 8 cor.
În România și străinătate: 15 cor.

Scopul politice naționale românești.

De Iuliu Maniu.

Cercetând situația generală a poporului românesc din Transilvania și Ungaria, creată prin actualul sistem de guvernare suntem siliți a constata tristul adevăr, că întocmirea internă a statului ungar și mai ales modul cum se îngrijesc interesele de competență ale popoarelor din stat: *este direct anticultural*.

Un stat modern stă, cu toate așezămintele sale, în serviciul culturii și al civilizației omenesci. Nu se mulțamește a da cetățenilor săi libertate de acțiune, ci îi *ajută* și îi *protegează* pe aceștia în toate străduințele lor spre bunăstare și cultură. Și o face aceasta pentru *toți* cetățenii săi deopotrivă. Statul modern dovedește, că stă în serviciul civilizației chiar prin aceea, că prin așezămintele sale publice tinde în mod conștient la perfecționarea însușirilor specifice a le fiecărui cetățean supus al său și a fiecărui popor autohton din stat, ca astfel fiecare individualitate să poată contribui în mod specific și armonios la întărirea țării și la civilizația omenirii.

Statul ungar însă în întocmirea sa de azi și cu actualul său sistem de guvernare face direct contrarul.

Statul ungar cheltuiește milioanele sale exclusiv pentru crearea unei singure culturi: a culturii maghiare. Pune în serviciul acesteia întreg aparatul său oficios, lăsând cu desăvârșire necultivate nenumăratele aptitudini culturale și însușiri specifice ale poporului român și ale celorlalte popoare conlocuitoare. Nu numai, ci prin piedecile

ce le pune dezvoltării limbii și culturii românești, prin forțarea limbii maghiare și prin siluirea sufletului românesc de a se alimenta din tradițiunile maghiare, străine de sufletul și de mentalitatea poporului român: oprește cursul lin al străduințelor de perfecționare, aproape miraculoase, cari cu abundență uimitoare, ies la suprafață din izvorul nesecat al aptitudinilor civilizatorice ale neamului românesc.

Poporul românesc însă în deplina cunoștință a menirii și a puterii sale de viață vrea să țină pas în dezvoltarea sa cu celelalte popoare civilizate și tinde în mod conștient spre o cultură înaintată și la o bunăstare materială mulțamitoare.

El dorește să ajungă în mod cât se poate de desăvârșit în putință să exploateze și să folosească spre scopurile proprii, — întocmai ca și celelalte popoare — natura și bogățiile ei.

Poporul românesc are dreptul firesc și vrea cu toată hotărîrea să-și poată dezvolta însușirile proprii în mod cât se poate de perfect. Limba sa, tradițiunile sale, modul său de cugetare și de a înțelegere rostul lumii, bogățiile intelectului său și ale imaginilor sale, cu un cuvânt întregul său suflet vrea să-l pună în cursul liber și sănătos al dezvoltării firești, ca contribuind cu toate aceste la civilizația omenirii și asimilându-o pe aceasta după putință, să o facă mai accesibilă pentru sufletul său și trebuințele sale.

În vreme ce însă alte popoare — bucu-

rându-se de toate drepturile civice și politice — au în însăși puterea statului lor cel mai puternic stimulent și ocrotitor al tendințelor de înaintare: noi românii din statul ungar trebuie chiar contra puterii de stat să ne eluptăm pas de pas, adese cu extremă efortare, chiar și cele mai modeste înaintări în mersul dezvoltării noastre naționale.

Ce rezultate uimitoare ar putea produce poporul român din Transilvania și Ungaria în calea sa de dezvoltare, dacă întreaga energie, care o cheltuiește în lupta sa de *conservare* și de *resistență*, ar putea să o folosească pentru *întărirea* sa culturală, economică și socială!

Statul modern, dătător de viață al culturilor puternice, se întemeiază chiar pe baza largă și puternică a drepturilor civice și politice ale cetățenilor săi. Respectarea acestor drepturi este punctul de plecare al puterii de stat în toate manifestările și acțiunile sale. Aceste drepturi sunt tot atâtea cetăți prea firești ale manifestării individuale și sociale a fiecărui cetățean. Existența drepturilor civice și politice este condițiunea inexorabilă a dezvoltării firești și respectarea lor atributul specific al statului cultural.

Lipsa sau nesocotirea acestor drepturi nu poate să producă decât o stare de lucruri bolnăvicioasă și întocmiri de stat anti-culturale.

Respectarea desăvârșită a limbei materne și a culturai proprii, libertatea învățământului, dreptul de asociare și de întrunire, libertatea presei sunt tot atâtea drepturi civice cardinale. Sunt tot atâtea părți întregitoare ale ființei și ale demnității omenești.

În statul ungar însă nu numai că nu sunt respectate aceste drepturi, ci sunt nesocotite și călcate în picioare zi de zi în mod sistematic prin înșeși așezămintele de stat.

Limba românească, începând dela jandarmi și dela oficiile poștelor și ale trenu-

rilor și trecând peste toate categoriile diverselor oficii și întreprinderi publice până la ministerii a ajuns a fi scoasă din toate funcțiile de stat. Cetățeanul român al statului ungar este silit să-și isprăvească și cele mai mici și cele mai obicinuite daraveri cu funcționarii publici — în limba maghiară fiind spus zi de zi la supărătoare umiliri și pagube și la cele mai dureroase jigniri ale ambițiunii sale naționale și omenești.

Nici un singur institut cultural românesc nu e susținut din visteria statului și și cele susținute din averea noastră sunt numai tolerate și încătușate cu nesfârșite restricții păgubitoare *menirei* lor de a răspândi *cultură românească*.

»Calvarul« presei române îl cunoaștem, iar de libertatea întrunirilor și asocierilor nici vorbi nu putem, fiind aceste puse la discreția oficialilor administrativi bine cunoscuți prin tendințele lor reacționare și șoviniste, în fața cărora nici libertatea personală nu-i totdeauna asigurată.

Și mai puțin putem vorbi însă noi de drepturi *politice* în acest stat, în care mănăitorilor puterii de stat le-a succes să elimineze cu desăvârșire elementul românesc din puterea legislativă, judiciară și administrativă a țării.

Centralismul de stat și sistemul electoral feudal, violența și apucăturile electorale ne-au scos din *legislațiunea țării*. Sistemul corupt al virilismului comitatens ne-a scos din *administrație*, iar dorul necat al gentrilor și al intelectualilor maghiari de-a cuprinde ei toate funcțiunile de stat ne-au scos din *judecătoriile și din celelalte funcții publice ale statului*, astfel încât azi putem zice cu tot dreptul, *că întreg poporul românesc cu cultura și cu limba sa cu tot — este scos din cadrele active ale statului ungar*.

Întrebarea e însă, că *legi*, făcute fără noi, *funcționari* străini de noi, de limba și de ființa noastră, *judecători* necunoscători ai firei noastre și străini de năcazurile

noastre pot să producă împrejurări și stări de lucruri priincioase trebuințelor și pornirilor noastre? Pot să mulțamească străduințele noastre de dezvoltare și pot contribui la întărirea noastră economică, culturală și socială? Pot să producă și să întărească mulțumirea cetățenilor și nizuința lor spre înaintare și civilizație?

Răspunsul zdrobitor ni-l dă *starea sufletească de-o supremă exacerbare* a poporului românesc, *situația economică precară* a țaranului român din cele mai multe părți locuite de români și *primitivitatea culturală și socială* a lui în aproape întreagă întinderea elementului românesc din Transilvania și Ungaria în butul *tuturor sforțărilor uneori eroice* de regenerare ale societății românești!

Noi cei obicinuiți cu aceasta prea tristă priveliște nici nu ne știm dă seamă de grozăvenia acestor stări de lucruri intocmai precum cel ce muncește în uzina plină de otrăvitoare miasme, nu simte greutatea înădușitoare a atmosferei, în care își macină una după alta, zilele nenorocite! Cel venit însă dela aerul liber, plin de raze strălucitoare, se întoarce înfiorat dela ușa aburită a uzinei ucigătoare tot așa, precum cu adâncă măhnire ar vrea să se lipsească de trista priveliște a stării anticulturale dela noi acela, care a văzut binefacerile pline de căldură ale statelor moderne, îndemnate în acțiunile lor de sincere stăruințe civilizatorice!

În fața acestei prea triste situațiuni a poporului românesc avem datoria să ne nizuim a creă împrejurări mai priincioase pentru dezvoltarea lui economică, culturală și națională. Scopul tuturor acțiunilor publice trebuie să fie câștigarea acestor împrejurări mai favoritoare vieții sufletești și economice a poporului nostru.

În special lupta politică a poporului românesc are de țintă crearea unei situații priincioase dezvoltării calităților firești ale poporului românesc.

Fiind însă evident, că dezvoltarea acestor însușiri specifice, naționale ale poporului românesc numai prin respectarea drepturilor civice și politice și sub regimul unor așezăminte de stat și întocmiri interne priincioase se poate închipui: *scopul politicii naționale românești nu este și nu poate fi altul, decât schimbarea actualului sistem de guvernare anticultural într'un sistem de guvernare viguros, drept, bazat pe respectarea însușirilor proprii și a drepturilor omenești și supus considerațiunilor mai înalte de civilizație.*

Lupta noastră politică este chemată, *ca prin o acțiune energică, conștientă și perseverantă să striforme felul de-a fi a acestui stat astfel, ca cu întreg aparatul său să steie în serviciul și la dispoziția și a scopurilor noastre de dezvoltare și de înaintare firească, devenind în acest mod a fi și el al nostru, iar nu numai noi ai lui cu vieța și cu întreg avutul nostru!*

Critica și istoria literară.

— Urmare. —

Un capitol din istoria literaturii române, în veacul al XIX, „privită ca știință“ va face, prin urmare, obiectul acestor prelegeri.

Voiu începe, domnilor, cu o mărturisire. Până a ajunge la cercetarea trecutului nostru literar, am mers ani lungi de studiu pe căi ce păreau a se îndrepta spre alte țeluri. Și deși se crede, că drumul cel mai scurt e și cel mai bun, țin să declar aici, că nu e întotdeauna adevărat, și că adese drumurile cele mai lungi

și mai ocolitoare sunt cele mai bune și chiar mai deadreptul.

Am început cu studiul clasicismului, în vădirea lui artistică, și în limbă, străduindu-mă, pe cât mi-a fost cu putință, să mă apropriu nu numai de manifestările din afară ci și de sufletul acestor neamuri, cari au urzit civilizația noastră. Nu-mi pare rău.

Ca un alb porumbel, clasicismul s'a lăsat, din albastrul vremilor bătrâne, a plutit deasupra

capetelor noastre cătând frontonul unui templu de marmură. Nu l-a găsit. S'a mulțumit atunci și cu acoperișul unei case, unde s'a adăpostit veacuri, fără a fi turburat pe cineva. Vremurile s'au schimbat însă. El pare astăzi de prisos. Toți acei ce nu s'au bucurat de binefacerile lui îl alungă ca pe ceva nefolositor. Și nu e departe ziua, când porumbelul ostenit de atâtea prigoniri, își va întinde aripa, îndreptându-se spre alte neamuri mai primitoare.

Și atunci va fi o mare pierdere și o mare întristare pentru toți ceice cred că pe lângă atâtea lucruri de folos văzut, omenirea mai are nevoie și de unele lucruri al căror folos nu se vede pentru că nu ne ajută la trebuințele zilnice. În afară de aceste nevoi mai sunt însă și altele: sunt nevoile sufletești peste care nu putem trece cu nepăsare. Atât cât omul va fi om complet, va stăruî într'însul și năzuința spre ideal, spre reculegerea într'o lume, dacă nu mai bună cel puțin alta, departe, pierdută în zarea sură a timpului, pe care s'o poată trăi cu seninătate și fără pasiune. Spiritele lovite de asprile vieții zilnice vor simți întotdeauna imboldul de a se adăpa la fântâna limpede a clasicismului. Din ea, vor prinde înțelegerea frumosului în liniile cele mai simple — frumosul ce se vedește în ruinele mărețe ale Partenonului, în sobrietatea tragică a teatrului lui Sofocle, sau în simplitatea nobilă a bucolicelor lui Virgiliu... Prin nici o cultură altă nu se poate căpăta, domnilor, un sentiment mai puternic al măsurii, o mai mare dragoste pentru tot ce e cumpătat, sobru, decât prin cultura clasică.

A stăruî cât de mult în dobândirea acestei culturi, a-ți deprinde ochiul cu priveliștea mărginită a pământului străbun al Eladei, cu sobrietatea grațioasă a ruinelor sale, a-ți forma gustul literar la flacăra poeziei lui Homer și a marilor tragici ai Aticeii, a-ți însuși idealul artei clasice — nu e un ocol pentru acel ce se destină înțelegerei frumosului sub orice îngrădiri naționale.. Înseamnă a scobori ceva din albastrul cerului de sus, în îndeletnicirile vieții de toate zilele, iar pentru cercetătorul literar înseamnă a avea totdeauna dinaintea ochilor un model superior de artă...

Imprejurările m'au mânat apoi din Atena veche în Atena nouă, în acest Paris, care răspândește în jurul lui atâtea lumină și în care ai puțința de a simți și înțelege arta sub atâtea forme nouă și rafinate.

Ce poate învăța cineva din cercetarea celei mai bogate și subtile literaturi ce a fost

vreodată, nu mă voi încerca domnilor, nici să vă mai pomenesc.

Nu e acum prilejul cel mai prielnic.

N'aș putea totuși să nu amintesc că învățăturile culese, fie din cursuri, fie din pilda grăitoare a lucrurilor au lăsat o neștersă întipărire în sufletul meu, și când mă întorc cu gândul la acei ani de muncă liberă, la atâtea admirabile lecții ce mi-a fost îngăduit să aud, la bunele sfaturi, la calda încurajare, la luminoasele prelegeri și convorbiri ale celui mai strălucit critic al vremurilor noastre, ale lui Emile Faguet, nu mă pot stăpâni de a nu mă lăsa în voia unei duioase și vii recunoștinți pentru acest neam, atât de activ, atât de iubitor de tot ce e mișcare și noutate, atât de primitiv și de îngăduitor față de străini. Îi aduc aici prinusul admirației mele nemărginite și făgăduința de a-i propaga cultul, atât cât îmi va stă în putință, deoarece îmi pare că literatura lui, fiind cea mai aproape de ideologia noastră, e mai în măsură a contribui de deplină revărsare a sufletului nostru în formele cele mai proprii...

Un astfel de „ocol“ am făcut, domnilor, înainte de a ajunge la cercetări de istoriografie literară românească.

Literatura neamului, mai ales în latura ei estetică, totdeauna m'a preocupat: stau martore încercările ce i-am consacrat. Dar pentru a ajunge să-mi închin toate puterile sufletești cercetărilor de literatură mai veche, ce interesează mai mult cultura țării noastre decât estetica, pentru a ajunge să scutur praful de pe hârtiile bătrâne, mărturisesc, domnilor, că am trecut printr'un adevărat sbucium sentimental al cărui martor țin să vă ieau.

Acest sbucium, l-am încheiat odinioară¹⁾ într'o încercare literară, pe care îmi voi lua libertatea de a o vă citi, de oarece o privesc ca adevăratul punct de plecare al acestui curs:

* * *

„Intr'o noapte pe când gândurile îmi fugeau spre mărețele umbre ale trecutului nostru simții deodată, cum mă duc departe, luat ca de o apă mare: mă scoboram par'că în adâncurile pământului, fără încetare, până ce, după un drum îndelungat, mă oprii pe o pajiște verde, smălțată cu asfodele și anemone, învăluită într'o lumină tainică de vis, o lumină de lună plină ce împresoară lucrurile cu o rețea de paianjen. prin care nu vezi nimic, deși

¹⁾ Critice, vol. II.

ghicești totul. În fund, o apă tristă cu grele valuri trece fără nici un șgomot.

Pe țăr, dintr'o dămbăvă înverzită, se desprinsă deodată un stol de umbre ce mergeau, se măreau, se apropiău spre mine:

— Călător venit din alt țăr, îmi zise umbra oprește-ți pasul cu o clipă dinaintea celor de un neam cu tine.

Mă trăsău îndărăt, privind: un cap cu înfățișare de leu, cu fruntea largă și brăzdată adânc, cu părul revărsat pe spate, cu sprâncene groase, cu ceva măreț în port și în statură. Un chip, pe care mi-se pără a-l mai fi văzut cândva, deși nu-mi puteam aduce aminte unde.

— Cine ești tu?

Eu sunt „părintele literaturii românești“: Ion Helaide Rădulescu.

Mă uitai la dânsul: eră el a cărui marmură o privisem de atâtea ori între teii înfloriți. Câtă trist, apoi, ridicând brațul în sus ca petru un blăstăm;

— Neam nenorocit, zise, neam nenorocit, pentru care am strădui până la adânci bătrânețe! De dragul tău mi-am sbuciumat tinereța, lovind cu toiagul credinței și al voinei ca să scot apă din stâncă; de dragul tău am tremurat de frig în odăița dela sfântul Sava pentru a sămănă lumina în sufletele întunecate ale fiilor tăi de dragul tău, am scris Gramătia mea plină de bune povețe; de dragul tău am început tipărirea *Curierului românesc*; de dragul tău, am întemeiat o tipografie și am început publicarea de biblioteci populare; de dragul tău, am luptat la întocmirea unui teatru național; de dragul tău, eu om al poeziei ușoare și vioaie, minte limpede dar fără avânt, am scris versuri, am compus poeme, satire, fabule, epopei, am tradus piese de teatru. Școală, ziar, literatură, teatru, eu ți le-am dat! Și, în urma unei străduințe de jumătate de veac, în urma atâtor nopți nedormite, atâtor lipsuri, atâtor suferințe, atâtor zile petrecute în depărtările haine ale străinătății — ce mi-ai dat tu în schimb? Un chip de marmoră între teii înfloriți! Crezi tu că Manii mei se mulțumesc cu atât?

Și zicând aceasta, arată cu mâna spre umbrele ce treceau acum pe dinaintea mea, jalnice, murmurând ca o pădure, când vântul începe să bată deodată.

— Umbra din frunte, zise Heliade e Alexandri, pe care l-ați cunoscut vesel pe pământ, pe care l-ați lăudat, l-ați măgulit și i-ați împletit o cunună verde de laur în jurul frunții! Pentru ca pe urmă să-l uitați cu desăvârșire? Privește-l e el, cântărețul lui Didri, duiosul

îndrăgostit al Elenei Negri, poetul ciocârliei ce se înalță voioasă în seninătățile albastre ale razelor soarelui de primăvară; e el, poetul plaiurilor românești și al sămănăturilor, al Rodicăi, al doinelor și lăcrămioarelor, al tuturor legendelor neamului nostru, al tuturor faptelor mari din vremea lui, al războiului, al căciularului ce moare pentru steag, al regelui ce-și pune pe frunte coroana de oțel... O, Alexandri, poeta-vates! Privește-l cum pășeste de mână!

Și, în adevăr, Alexandri, câtă în pământ, cași cum ar fi pierdut ceva.

Din când în când smulgeă câte o frunză din laurul ce-i împodobeă fruntea, aruncând-o pe apa neagră a Letei.

— Iată-i acum și pe ceialalți, cu toți: Iată-l pe Asachi, măsurând cu lanțul întinderea câmpiilor Elizee, pentru a uită de nerecunoștința oamenilor pământeni; Cârlova e vesel „Că trăit atât de puțin și nu s'a trudit să mai cânte trecutul glorios al unui neam, ce nu se învrednicește să-i păstreze icoana pururi vie și nepătată; încalte, bietul Alexandrescu stă încă adâncit în negurile ce i-au împresurat minuneta lui minte în îndelungii ani ai bătrâneții: ispitele slavei nu-l mai ademenesc; iată-l pe Anton Pann, pe două cărări, nevoind să-și mai aducă aminte de vieța lui de pe pământ, decât de vinul bun pe care l-a băut și de cântecele de inimă albastră... Kogălniceanu, hotărît, impunător se pregătește să țină un nou discurs, prin care să dovedească tuturor umbrelor, că lupta dela Salamina a fost mai însemnată decât lupta dela Valea-Albă, pentru că pe cea dintâi au cântat-o atâți poeți măștri, pe când pe cea din urmă n'a cântat-o decât un singur romancier de vorbe goale. Bălcescu stă afundat într'un trecut mai depărtat; tușește, și mai scie pe îndelete o pagină din istoria lui Mihai-Viteazul;... Bolintineanu ascute o nouă satiră contra celor ce l-au uitat, care vai! nu va prinde ca și atâtea altele ascuțite în zadar. Odobescu pregătește colo, într'o sticlură, o nouă otravă pentru a mai muri încă odată. Lui Donici îi pare rău că n'a rămas ofițer la Petersburg...

Heliade se opri. Din dămbăvă ieșise acum o umbră învăluită într'o jale ce-ți frângea inima, privind-o. Se apropie mult și trăgănat, trecând pe lângă noi. Când fû la câțiva pași; abia putui să mă stăpânesc a nu strigă:

— Eminescu, o Eminescu, dulce maestru al sufletului meu, stăpânitor al întregului neam românesc, lasă să vărs lacrimile pietății mele pe mâna ta iubită. O, Eminescu, atât doream

să-ți privesc chipul! Și nu numai eu, ci noi toți aceștia ce am venit prea târziu și nu te-am putut vedea. Ai dispărut, dar *tu, tu* trăești în veci, în conștiința noastră a tuturor, a întregii suflări românești. Toți purtăm în suflet întâpărirea uriașă a genului tău. Alexandri a murit poate, dar tu ești mai viu ca oricând. Pe tine toți te citesc, despre tine toți scriu.

Dar, ca și cum Heliade ar fi ghicit pornirea ascunsă a gândului meu, mă trase de oparte, șoptindu-mi:

— Nu-l turbură. E Eminescu, cel mai îndurerat dintre toate umbrele jalnice. Despre dânsul s'a scris mult: dar *cum!* Nu mai are liniște nici în câmpiile Elizee, de când și-a găsit un biograf pe pământ. Să-i cinstim durerea adâncă.

Și Eminescu trecu mai departe, îngândurat, trist și istovit de atâtea nenorociri trimise asupra lui de o soartă nemiloasă și după moarte chiar.

Heliade începui din nou:

— I-ai văzut pe toți. Mai privește-i încă odată cum merg greu, par'că ar urcă un deal, unii tăcând, alții șoptind vorbe neînțelese, vaitându-se gemând, suflete chinuite și neîmpăcate nici aici în câmpiile celor fericiți. Căci, deși acum nu mai suntem decât niște umbre fără multe trebuinți pământești, mai e o singură deșărtăciune ce ne urmărește până aici: dorința de slavă. Ne chinuște nevoia de a ști că pe pământ nu suntem uitați, că se vorbește de noi, că suntem citați, că plutim pe buzele tuturor, că mai trăim încă odată în sufletele voastre, că scrieți despre noi și despre ostelile noastre. Gândul acesta ne-ar mai îndulci trista ședere pe acest tărâm.

Și, o durere! nici un răsnet nu ne vine de sus, nici-o adiere de vânt nu ne aduce numele nostru de pe buzele voastre. Am fost uitați; nimeni nu ne mai citește, nimeni nu mai cercetează vieța și stăruința noastră. Neamul românesc e un neam nerecunoscător; amintirea jertfei făcută pentru dânsul se însemnează pe apă: cel dintâi val o risipește... De aceea toți scriitorii pe care i-ai văzut se sbuciumă, nu-și află locul, rătăcind triști pe malurile Letei, cu părerea de rău de a nu fi avut o altă patrie.

Cuvintele lui Heliade mă dureau; o jale adâncă și o pietate fără seamăn îmi învăluiau sufletul.

— Părinte, strigai atunci, sărutându-i dreapta, părinte, al nostru al tuturor care scriem. căci tu ai spus „*Scrieți băieți!*“, o, Ioan Heliade Rădulescu, primește prinosul venerației

mele. Sunt mic, neînsemnat, și-ți mărturisesc, că mi-a lipsit adesea credința. Sunt și eu dintre cei care, dacă n'au hulit împotriva voastră, o făuritori ai literaturii noastre românești. dar au trecut pe lângă voi cu nepăsare, fără să vă arunce o privire. Iartă-mă, Heliade, iertați-mă, voi umbre glorioase ale neamului nostru: nu știam ce fac! Călăuzit de o arzătoare năzuință spre *frumos*, spre frumosul clipei de azi, sau al clipei ce vine, nu m'am oprit și la voi, muncitori cumiști, și zămislitori ai vremii de față; demultei am zămbit chiar, gândindu-mă la încercările voastre bătrânești. Am greșit nu pentru că Manii vostri trebuie împăcați; ci pentru că *noi* nu trăim decât atât cât trăiți voi în conștiința noastră. Un popor nu e totalitatea oamenilor ai aceluiaș neam ce viețuesc de odată, ci e totalitatea acelor ce au viețuit de mult din timpurile străvechi. Nu trebuie să fim zece milioane de Români, ci sutele de milioane, din bătăile de inimă ale cărora a răsărit bătaia inimii noastre de acum.

Fi-ți binecuvântate deci, umbre mărețe: pe pământul țării românești se vor găsi încă buze care să vă șoptească numele, ochii care să vă citească, și o mână dreaptă care să înceapă lungă poveste a trudei voastre, a răbdătoarelor slove pe cari le-ați așternut spre binele nostru. Sunt poate nevrednic de a ține condeiul răzbunării voastre, dar nici voința, nici încrederea nu-mi vor lipsi și nici ispitele nu mă vor abate din largul și piosul drum, pe care mi-l voi deschide prin volnicia brațului meu“.

*

Iată deci, domnilor, sbuciumul sufletesc prin care am trecut, și în urma căruia mi-s'a trezit simțul unei datorii nouă...

E bine desigur să ne plimbăm spiritul prin multe literaturi, să străbatem mai multe culturi, dar după ce ne-am îmbogățit sufletul cu tot ce a putut prinde dela alte neamuri, după ce ne-am dat toate ostelile pentru a ne face un gust literar, după ce, lucrând în deosebite câmpuri de activitate, am reușit a dobândi o disciplină științifică, trebuie să ne gândim a întrebuiți toate aceste puteri sufletești așa ca să ne fie cât mai folositoare.

Sămânța muncii noastre aruncată în ogoarele străinului se pierde în mijlocul unor lanuri atât de bogate; aruncate în ogorul național nu numai că rodește, dar rodește spre folosul nostru, a acelor ce suntem astăzi și a acelor ce vor fi odată, icoană veșnic schimbătoare, și totdeauna aceeaș a rasei noastre...

Sufletul omului, domnilor, își are și el iluziile lui; ca o acvilă regală el își întinde aripa pentru a se ridică, pentru a sbură în înălțimi ametoare, închipuindu-și că stăpânește împărăția văzduhului, necunoscând hotarele și privind cele de jos, cu deopotrivă nepăsare. Dar sborul nu ține mult. Aripa se obosește. Se coboară pe pământ, unde încep desamăgirile. Atunci abia își dă seama că nu suntem făcuți pentru a pluti în văzduh, că suntem *autohtoni*, adică fii ai pământului.

Nu suntem Olimpieni ci pământeni, zămisliți din această neagră țarină pe care o frământăm cu brațele noastre, și o sfășiem cu ferul plugului, pentru a ne scoate pâinea de toate zilele. Aici ne-am născut, înconjurați de toate aceste priveliști, de toate aceste dealuri ce și-au așternut icoana lor în pupila ochilor noștri, după cum umbra salciilor se culcă pe oglinda întinsă a lacului. Soarele ce ni-a încălzit copilăria nu e nicăiri *așă*; orizontul ce a oprit în loc fuga privirii noastre, nu e nicăiri *așă*; toate cele neînsuflețite ce s'au amestecat în viața noastră, nu-s nicăiri *așă*. Aici ele ne *vorbesc*, căci, dacă lucrurile pot lacrimă, după cum spuneă poetul, ele ne pot și vorbi. Și glasul lor îl auzim și-l înțelegem, când ne povestește lunga istorie a veacurilor ce au trecut peste dânsele, în ropot, a tragediilor ce au văzut, a sângelui pe care strămoșii noștri l-au vărsat, apărându-le ca pe niște bunuri ce nu se pot înstrăina fără jertfa vieții. Și acest glas ne câștigă, ne mișcă sufletul și ne înarmează brațul pentru a fi la înălțimea acelor oameni simpli și a lăsa și urmașilor noștri să se bucure în libertate de toată această natură neînsuflețită, care intră într'un amestec atât de intim în alcătuirea ființei noastre...

Astfel, domnilor, după rătăcirii zadarnice, dar firești ori cărei puteri ce are datoria de a se încerca, ni-se încheagă cu încetul noțiunea de *patrie*, adică de pământul cu hotarele înguste, ce ne-a văzut născându-ne și a contribuit prin atâtea atingeri discrete dar stăruitoare, de a ne modela sufletul. În loc de a alerga după himere și de a pluti în albastru, ni se întărește conștiința menirii noastre de a ne *tări* pe pământ, și ni-se lămuresc și datoriile ce sunt legate de această menire.

Dar în afară de noțiunea de *patrie*, se mai deșteaptă în noi la deplină conștiință și noțiunea de *neam*...

Suntem o simplă celulă din totul organic al neamului, pentru bunul mers al căruia trebuie să conlucrăm în măsura puterilor noastre...

Nu suntem slobozi; în alcătuirea sufletului nostru sunt închise toate fatalitățile rasei din care facem parte, așa cum au modelat-o împrejurările timpului și ale locului. Dacă după unele păreri din urmă, domnilor, ideea de rasă întemeiată pe chimismul sângelui nu e decât o prejudecată, mai rămâne încă neatinsă ideea de rasă întemeiată pe asemănarea nu numai a tipului fizic cât mai ales a tipului moral al unui grup de oameni, pe care îi leagă o obârșie comună, lungile suferințe și bucurii îndurate laolaltă, sutele de ani de conviețuire sub aceleași înrâuriri, sub aceiași factori istorici și geografici. Aceasta e rasa. Și oricât prin sborul minții noastre ne-am putea ridica peste toate îngrădirile, deschizând largi porțile inimii pentru iubirea tuturor neamurilor, ne cheamă totuși îndărăt ceea ce n'am putea numi decât vocea rasei.

Nimic nu leagă mai mult pe oameni decât conștiința unui trecut comun, a unei soarte suferite împreună nu numai de ei ci și de strămoșii lor, ale căror oase stau amestecate la un loc. Acum cași la cei vechi cultul strămoșilor e adânc înrădăcinat în sufletul nostru și va supraviețui oricărei religii. Pe acest cult atât de firesc de altminteri, atât de spontan, toți oamenii ce vor să muncească spre binele patriei, trebuie să se silească a-l întări, dându-i nu numai o temelie sentimentală ci și una științifică, trebuie să se silească a-l răspândi în stratele cele mai de jos ale neamului, în mințile cele mai întunecate.

Moșia pe care ne-au lăsat-o părinți noștri e mică, poporul nostru e puțin la număr. Totuși tăria unui neam nu stă, domnilor, numai în întindere și în mulțime, ci și în unitatea lui sufletească, în solidaritatea lui nu numai actuală ci și trecută.

Les vivants sont gouvernés par les morts a zis Auguste Comte, cu atât de multă dreptate și cu atât de adânc înțeles. Actele noastre ce ne par ieșite dintr'o voință liberă și nemijlocită, sunt izvorite, domnilor, dintr'o voință ce plutește deasupra noastră, din voința ascunsă a atâtor strămoși cari ne-au tăiat drumul vieții spre destine necunoscute încă. Pentru a le înțelege trebuie să mergem la obârșia lor, trebuie să ascultăm glasul străbunilor, să le cercetăm viața și faptele, să iscodim înrâuririle sub care au lucrat, pentru a da de urma firelor din care e împletită clipa de față.

Istoria națională e deci știința eea mai temeinică pentru întărirea conștiinței de neam,

ea e cea mai în măsură de a lega și mai mult solidaritatea dintre azi și eri, dintre trecut și prezent, de a adânci în sufletele noastre cultul strămoșilor, pe care se sprijine tăria și mărirea unei patrii...

Dar un popor, domnilor, dacă are datoria de a se lupta dentru existența lui, ca orice ființă viețuitoare, trebuie să-și îndreptățască față de celelalte popoare această voință de a trăi. El trebuie să dovedească cumcă are o *menire*, că nu se mărginește numai la îndeplinirea unor funcții fizice, ci că se străduiește la închegarea unei culturi proprii în forme naționale. După cum menirea din urmă a unei tulpine de flori e de a *înflori*, tot astfel menirea unui neam e de a avea o cultură a sa, cât de săracă, dară cu caractere specifice.

Altmintre, el ar putea dispărea fără nici o pierdere. În această simfonie atât de bogată a civilizației, fiecare popor trebui să-și aducă nota sa, o notă intensă sau slabă, dar care să nu se asemene cu celelalte, căci numai atunci a nimici un popor, spunea Karl Lamprecht, este o crimă, când în el nimicești geniul unei rase capabile de-a contribui cât de puțin la propășirea sau chiar numai la varietatea civilizației omenești.

*

De această însemnătate este, domnilor, cultura la un popor, — aproape singura lui rațiune de-a trăi neatârnat.

Este așadar o datorie sfântă a unora de a lucra spre îmbogățirea culturai naționale, sub toate formele, fie în știință, fie în literatură, iar a altora de-a studia, cu deamănuntul, istoria acestei culturai, de-a cerceta prin ce sforțări, prin ce jertfe, prin ce silințe a reușit să se înjhebe, ce înrăuriri binefăcătoare sau răufăcătoare a suferit, care e starea ei de acum și care e drumul pe unde trebuie să se îndrepte spre a rămâne în făgașul tradiției.

În afară deci de motive sentimentale, sunt și alte cuvinte puternice de-a cerceta în cele

mai mici amănunte trecutul nostru: literar. După cum istoria înrăurește puternic pentru întărirea conștiinței de neam și a solidarității naționale tot așa istoria literaturii, înscriind curba progresului cultural și artistic al unui popor, îl face mai conștient de menirea lui, desvoltă solidaritatea factorilor culturali ai generațiilor noastre cu cei ai generațiilor trecute și lucrează la continuitatea istorică a vieții naționale și a tuturor elementelor ce o încheagă.

Res eodem modo conservantur quo generantur, — lucrurile se păstrează în acelaș chip în care se produc — a spus cineva cu adâncă înțelepciune. Pentru a ști așadar pe ce cale cultura și literatura noastră trebuie să se îndrume, păstrând cu sfințenie firul tradiției naționale, e de nevoie să mergem la obârșie, spre a cerceta felul cum s'a urzit....

*

Iată, domnilor, de ce sentimente sunt în-suflețit și în ce intenții am cinstea de-a deschide șirul acestor prelegeri de istorie a literaturii românești în veacul al XIX-lea.

Nu mă voiu dà îndărăt dela nici o muncă oricât de stăruitoare pentru a aduce la îndeplinire, de sigur în lungi ani de studiu, planul unei istorii a culturii și literaturii neamului nostru. Pentru aceasta se cere multă răbdare și arta de-a merge încet dar sigur. În loc de a începe cu generalități, în loc de-a zugrăvi în linii largi, ca într'o frescă, literatura noastră din acest veac, — ceeace s'a făcut de altmintre cu mai multă strălucire decât ași fi putut-o face eu — voi consacra întregul șir al acestor prelegeri formării prozei noastre literare prin scrisul tui Costache Negruzzi, pe care ași dori să-l pun într'o lumină cât mai mare, așezându-l între contimporanii săi, întregindu-i icoana. Făcând acest studiu, nu uit că aduc un prinos de pietate și patriei mele mici, Moldova, pe care o întrupă atât de bine făuritorul nuvelei românești.

E. Lovinescu.

LEGE ȚĂRĂNEASCĂ.

— După un autor german. —

Până ce-i vară dă cu zor
Să scoți din minți vre-o fată,
Căci vara zilele sunt lungi
Și noaptea-i fermecată.

În iarnă înzădar aștepți
Vre-o dragoste din stele,
Căci iarna serile sunt reci,
Și — poarta-i cu zăbrele.

„Privire asupra liberei cugetări în România“.

Aceasta e titula unei mici broșuri în 16, de 14 pagini, a dlui Dr. P. Zosin, din Iași, extrasă din »La Pensée«, organul săptămânal al Federațiunii societăților belgiane de liberă cugetare și al federațiunii internaționale de liberă cugetare, nr. 316 și 317 Bruxelles, Febr. 1911.

Dl Dr. Zosin trece în o scurtă revistă manifestarea liberei cugetări în România, dela începutul veacului 19 până astăzi. Chiar în veacurile trecute, dsa găsește idei libere la unii scriitori ca D. Cantemir și Miron Costin, care ne-a lăsat și o poemă filozofică. Dintre scriitorii mai vechi ai veacului trecut, o libertate de conștiință, deși vagă, se vede la cei ce și-au făcut studiile în străinătate, cum sunt V. Alexandri, M. Cogălniceanu, și cu deosebire la A. Russo, revoluționari în cel mai larg înțeles al cuvântului, care din această cauză, ca și emulul său, N. Bălcescu, a avut de a suferi multe prigoniri și închisori.

Dar libera cugetare, în înțelesul propriu, adecă neatârnată de religione și chiar în contradicere cu dogmele ei, se află numai la scriitorii din a doua jumătate a veacului trecut. Între aceștia se înalță M. Eminescu prin poeziile sale, și Vasile Conta prin operele sale filozofice „netternent matérialiste et athée“.

O împrejurare favorabilă liberei cugetări a fost ivirea mișcării socialiste, născută în România sub înrăurirea revoluționarilor ruși, refugiați. Primul organ al acesteia a fost ziarul »Contemporanul«, sub direcțiunea dlor Nădejde și V. G. Morțun, având ca colaboratori principali pe Dnii C. Dobrogeanu Gherea și P. Mille. În timp de 10 ani acest ziar a vulgarizat ideile lui Darwin, Spencer, Haeckel ș. a. alături cu ale societăților Marx, Engels, Reclus, Kropotkin ș. a.

Cotidianul socialist »Lumea nouă«, apărut la București în 1895, se ocupă numai de politică, părăsind propaganda

pentru emanciparea intelectuală. Această propagandă a fost reluată pe la 1897, de autorul broșurei de care vorbim, pe atunci student în București, care împreună cu Dl P. Moșoiu publicau broșuri, parte traduse, parte originale, și mai pe urmă o foaie hebdomodană, »Mișcarea socială« dispărută în curând din lipsa de abonați.

Dela 1900, Dl P. Moșoiu scoate »Revista ideii«, care există și astăzi și publică mai ales traduceri din scriitorii liber cugetători și socialiști din toate țările. În 1901, apare în București, sub influență sindicalismului apusan, foaia săptămânală »România muncitoare«, care, pe lângă partea curat economică, acoardă o parte mai dezvoltată ca până aci și liberei cugetări. În fiecare număr publică articoli de vulgarizare științifică, și dela Ianuarie are un supliment rezervat numai liberei cugetări și științei.

În 1907, după răscoalele țărenești, Dl Dr. Zosin a publicat o carte »Viitorul României«, în care închină un capitol liberei cugetări ca factor în dezvoltarea țării, și laudă despărțirea religiei de cătră stat, făcută în Franța de guvernul francez. În 1908—1909, timp de un an, a apărut, sub direcțiunea prințului Sebastian Moruzi și a dlui Zosin, revista »Îndrumarea«, politică și științifică, în spiritul cel mai liber.

În 1909, din inițiativa dlor Dr Thiron și Lebell, s'a înființat în Iași societatea liber cugetătoare »Rațiunea«. Câteva broșuri publicate de această societate au deșteptat o vie polemică relativ la libera cugetare și educațiunea rațională. Mai ales »Conflictul între religie și știință« a fost aspru combătut. Cu acest prilej dl Buțoreanu a publicat »Curențe pedagogice«, în cari apără învățământul raționalist; iar dl D. P. Zosin »Câteva considerațiuni asupra liberei cugetări, în raport cu religionea, naționalitatea, știința, morala și filsofia«.

Acesta e cuprinsul broșurii despre libera cugetare în România. Și acum să-mi îngăduie autorul câteva reflexiuni asupra-i. Voiu începe cu încheierea lucrării sale anterioare; »Considerațiuni asupra liberei cugetări«, care o reproduce la sfârșitul broșurei de față. — Problema finalității e cu neputință de deslegat, — zice autorul (p. 11—12). Și tocmai această zonă întunecoasă a cunoștințelor noastre poate constitui punctul de raliere între oamenii sinceri, prin o toleranță care de o parte, nu cere suprimarea silnică a credinței cuiva despre finalitatea lumii, de altă parte reclamă, ca un factor nou al progresului științei și civilizațiunii, cea mai nemărginită libertate a conștiinței.

Foarte bine; dar atunci ce înțeles are propaganda dvoastră în contra credinței religioase? De ce nu vă mărginiți la răspândirea științelor, fără a neingrijii și partea lor filozofică, care le completează și care, făcând posibilă o înțelegere mai înaltă și mai adevărată a religiunii, o poate împacă cu știința? De ce nu lăsați deplină libertate procesului sufletesc în cugetarea despre scopul și însemnătatea lumii și a vieții, care cuprinde în sine fondul ori cărei religiuni?

Aceasta ar trebui s'o faceți cu atât mai vârtos, cu cât recunoașteți înși-vă, că »libera cugetare, odată începută se impune imperios tuturor țărilor și tuturor națiunilor. Dar, pentru acest scop trebuie pregătite spiritele...« (Coup d'oeil p. 11). Apoi această pregătire cere timp și îndelungată muncă intelectuală; trebuie ca fiecare să ajungă singur, prin cunoștințele câștigate la raționamente superioare asupra marilor probleme, cari formează obiectul religiunii și același timp al filozofiei metafizice. Fără această educațiune intelectuală, comunicarea raționamentelor noastre asupra religiunii nu poate produce în mințile nepregătite decât prejudeții, cari sunt totdeauna contrare adevărului, și prin urmare primejdioase.

Misterele religioase ale celor vechi

erau haine ale religiunii, în cari nu erau introduși decât cei inițiați. Insuș Pythagora împărțea învățământul filozofiei sale în două categorii: exoteric sau extern, pentru începători și nepregătiți; și intern, pentru cei pregătiți. Această pregătire ni-o dă astăzi știința și literatura clasică, în școlile secundare și superioare. Și cine a trecut cu bun succes prin această filieră a educațiunii intelectuale, nu mai are trebuință de propagandă religioasă sau anti-religioasă; el își are materialul intelectual, din care își poate forma singur concepțiunea asupra vieții și a lumii. Iară această educațiune intelectuală și morală, principiile și concepțiunile noastre filozofice nu pot decât să-l rătăcească.

Dr. Zosin constată că, pe la 1880, »toate personalitățile mari ale societății Junimea (din Iași) deveniți pe urmă miniștri și mari demnitari ai statului, erau considerați ca liberi cugetători; și unii dintre ei, ca repositii G. Paun și V. Pogor, Dr. Titu Maiorescu, Dr. P. Carp, astăzi amândoi miniștri, nu s'au desmintit; dar ei n'au mai limitat nici odată pe față pentru *idea (liberei cugetări)*«¹⁾.

Ultimele cuvinte sunt subliniate de mine. Pentru ce acești mari oameni și »liber cugetători«, n'au militat pentru libertatea cugetării în România? Nu voiau și ei cultivarea și înălțarea țării și neamului lor? O voiau, negreșit. Dar nu de aci trebuia să înceapă activitatea. Ei credeau că, având să facă un mare și trainic edificiu, trebuie să înceapă zidirea dela temelie, iar nu dela coperiș. Două terenuri de cea mai necesară activitate și-au ales membrii acelei societăți: de o parte, o nouă direcțiune, corăspunzătoare geniului național, în cultivarea limbii și literaturii; de altă parte, introducerea reformelor politice și sociale, cerute de spiritul timpului și de interesele țării, în viața publică a poporului român. Și au început o luptă, în adevăr eroică, în amândouă aceste di-

¹⁾ Dr. P. Zosin, Coup d'oeil sur la libre pensée p. 7.

reciuni: luptă care pe terenul limbei și literaturii s'a terminat cu un succes strălucit, și care sperăm că, până la urmă, va obține acelaș succes și pe terenul politic.

Intre membrii Junimii, ca reprezentanți ai liberei cugetări, cari s'au manifestat prin scrieri, semnaleză dl Dr. P. Zosin pe M. Eminescu și V. Conta. In adevăr, atât Eminescu, în poeziile sale, cât și Conta, în operele sale filozofice sunt liberi cugetători. Dar ei nu fac propagandă; ei scriu numai pentru aceia, cari îi pot înțelege. Și versurile citate din »Impărat și proletar« a lui Eminescu exprimă vederile socialiștilor din străinătate, de unde

este luat tabloul, iar nu propria lui cugetare. Aceasta se găsește în alte poezii ale lui, cum sunt »Mortua est«, »Satira a treia« ș. a. în cari se vede scepticismul filozofiei germane, născut din »Critica rațiunii pure« alui Kant. Iar filozofia materialistă alui Conta e productul cultivării grăbite, sub influența darwinismului, a unui mare spirit, care n'a avut timpul să se desvoalte în deplina sa libertate și putere. Și sigur, de aci vine indoiala sa, exprimată la urmă într'un ton melancolic, despre adevărul arătat în filozofia sa.

Nu dela vârf se începe zidirea casei, ci dela temelie.

M. Străjanu.

FRAGMENTE.

I.

Tinără doamnă cu ochii grei de somnul ce n'ai voit să-l dormi, treci peste pagina asta. Lasă-o să-ți cadă dintre degetele mai albe ca sideful și mai frumoase decât cele ce albesc pe pânzele lui Van Dyck. Rămâi tu în micul tău budoar plin cu miros delicat de heliotrop, rămâi tu acolo întinsă a lene pe mătasa sofei tale moi. Plimbă-ți ochii, ce-ți pare bine că n'au dormit, plimbă-ții prin mica ta împărăție și amintește-ți ciasuri nu de mult trecute. Nu-ți revoacă nimic dulce candela cu lumină stâmpărată? Și baldachinul de mătasă grea nu-ți povestește nimic? Ah, îți povestesc ele atâtea, tinără doamnă cu gâtul de marmoră caldă, îți povestesc atâtea și-ți place aiât de mult povestea lor! Nu căută altă poveste! Ce s'ar alege din ultimele tacte de muzică ce le-ai auzit aseară prin ușile încuiate? Și din potolita lumină și din tic-tacul ceasului ce silabiză orele ce ai fi voit să nu se mai sfârșească... Rămâi în lumea ta de mătasă și heliotrop, trupul frumos înfloară-ți-l de amintiri, înfloară-ți trupul alb ca spuma de mare așteptând învierea amintirii... Peste câteva ceasuri

ți învie tinerele amintiri. Așteaptă cu buze moi, calde, cu trupul arzând de puterea unui cuvânt: dragoste.

* * *

Din un corn a curții tinoase, cu pavajul stricat, coboară câteva trepte de lemn roase. Pe un perete din cei doi cari razimă scara arde un bec de gaz saltându-și într'una flacăra slabă. Abia luminează un cot de loc pe perete. Un cot de zid înflorit de un mucegaiu umed, ce desemnează roate albe pe tencuiala negrită. De jos din intunec purcede prin o crepătură din ușe o subțire dungă de lumină. Câteodată se înalță din suterană glasuri ce se potolesc dintr'odată ca înecate.

Și în această suterană a casei cu multe caturi, din mijlocul țerii veșnicului gând a pâinii de mâne — și-au ajuns azi două vieți culmea. Culmea care desparte lunga monotonie a suișului greu de valea înghițită de ciază. Azi s'au întâlnit aici două vieți. Azi pare că s'au intrupat două nădejdi.

Suterana mare, scundă, o luminează o lampă cu sticla afumată. În aerul mocrnit,

străbătut de mirosul umezelii se leagănă straturi de fum gros de tutun tare, se îndesă spre tavan acoperind aproape de tot traversele de fier ruginite. Din un perete se deschid doi ochi mici, adânci de tereastră, ce dau în stradă. Prin sticla prăvoasă, printre zăbrelele de fier vezi pardoseala străzii, vezi băltoace mari în cari cerne ploaia, vezi câte un trecător grăbit, întrezărești în întunecimea porții din față silueta tristă a unei femei pierdute.

Dealungul unui perete stă masa încunjurată de nuntași. De cei opt nuntași. În mijlocul mesei roșesc două garoafe mari de hârtie, întărite în gâtul spart a unei vechi vase de porcelan. În jur câteva strachini golite, două sticle în cari a fost un vin acru, turbure.

Un om în floarea vârstei. Ah, floarea vârstei! Dar ce caută în floarea vârstei acea tristeță adâncă în ochi, și brazdele din fața veștejită? ... Floarea vârstei muncitorului. Dar cum e atunci bătrâneța muncitorului? Uite colo în capul mesei omul cela fără un fir cărunț. Îi vezi tu pieptul adâncit? vezi tu nesfârșita oboseală intrupată în el? și auzi tu răsufletul greu ce iasă ca din o adâncime?... Lângă el o femeie stânsă privește în gol căutând în vieța ei de trudă o zi bună. Privește lung în gol, apoi închide ochii obosiți și caută mult mult ziua aceea.... Doi bărbați în haine vinete de muncitori trag din pipele scurte, își aruncă din când în când câte o vorbă.

Dar mirii? Nu-i cunoști dacă nu ești datat să vezi mireasă fără cunună de mirt neprihănit, fără vâl de spumă, fără foc în ochii plânși, fără dor pe buze, fără floarea tinereței în față.

El o ține strâns de braț, li-se lipesc aproape fețele deolaltă. Povestesc. Povestesc acum în cea mai mare sărbătoare a vieții lor. O, și ce ar putea acum povesti decât îngânări de dragoste?

— E bine aici. Avem și noi un adăpost bun. Și e aproape de fabrică...

— E bine și suntem cu oameni de omenie. Numai arânda de nu ne-ar sui-o. Și de ar fi lucru.

— Și eu de mi-ași găsi undeva slujbă.

Și oamenii vorbesc tot mai rar. Își iau locul stăpânii acestor vieți: dorul de odihnă și gândul traiului. Capetele se razimă grele în palme, ochii clipeșc rar.

În întunerecul unui colț începe a se boci un copil. Încet, dureros. Femeia tresare, merge să-și amăgească odrasla cu pieptul ei secăt.

Pe ușa ce scârțâe în țâțâni se strecoară înlăuntru silueta tristă a femeii de sub poarta din față. Își anină de un cuiu pălăria cu penele înmoiate se lasă îmbrăcată pe așternutul ei murdar.

Cei doi muncitori în bluze vinete pleacă mulțumind încet și urând noapte bună.

Lumina lampei e pe stânse.

În jurul pereților pe pământul umed așteaptă câteva așternuturi pe întârziată stăpâni.

Între ele este unul nou, cu pânze curate.

* * *

Tinără doamnă cu ochi umezi ca cei de căprioară de ce ți-ai muiat dinții de mărgăritar în mărul oprit? Acum lași această filă să-ți cadă dintre degetele cu unghii subțiri vopsite roz. De ce numai acum, când simți în locul heliotropului aerul greu a suteranei ticsite? De ce numai acum, când alături de patul larg cu perne moi adumbrit discret de draperia grea a baldachinului vezi un morman de paie umede abiă acoperit de un lițoliu de pânză dură? De ce numai acum, când în locul luminii moale a candelii de noapte vezi străbătând prin o murdară fereastră înzăbrelată lumina unui depărtat felinar din stradă?...

Dar tu tinără doamnă cu părul undulat ești înțeleaptă. Tragi dungă cu negreala uitării peste icoana grețoasă. Lui în gură o aromată bomboană, cu o mișcare lapezi pantofașii de piele de cerb și te

gândești la sărutările ce au să primească în curând acele piciorușe delicate ce-și arată pielea roză prin ajutorul ciorapilor de mătăasă . .

STATUL

de Dr. Franz Oppenheimer.

d) Ivirea statului.

Cetele de vânători, ciocnindu-se din întâmplare cu șirele luptătorilor păstori, și mai mulți și mai puternici, trebuie să se retragă. Se împrăștie în stepe și stâncile munților unde păstorii nu-i pot și nici nu voesc să-i urmărească pentru că în acele locuri vitele lor nu găsesc nutremânt; sau acești vânători învinși se alătură învingătorilor în un fel de legătură de clientelă, un fenomen, care se găsește foarte des la popoarele din Africa. Deja deodată cu neamul Hyksos, vin în țara Nilului astfel de clienți, vânători supuși. Acest vânător plătește fără îndoială un minimal tribut în vânatul ce-l face, primind în schimb scutul păstorilor și sunt foarte potriviți să facă servicii de păzitori și spioni; însă acest vânător, „anarhistul practic,” preferă să fie nimic decât să fie silit să presteze o muncă continuă. De aceea din astfel de ciocniri nu se naște niciodată un adevărat „stat.”

Tot astfel nici plugarul, cu armata sa nedisciplinată constătătoare din luptători neexerciați, abia de poate rezista multă vreme atacurilor uriașilor păstori, chiar și în cazul dacă ar putea prezenta o majoritate însemnată de luptători. Inșă plugarul nu ia lumea în cap, el este legat de glie; și plugarul e obișnuit cu o muncă sistematică. El rămâne locului, se lasă stăpânit și plătește tribut învingătorului: *aceasta este ivirea statului de uscat în lumea veche!*

În lumea nouă, unde nu există erbivore mari, vite, cai, cămile, ia locul păstorului, vânătorul, care încă tot e mult superior în manauarea armelor, în disciplina războinică primitivului agricultor. „Contrastul ce dă naștere culturii, ce există în lumea veche între popoarele de păstori de agricultori se schimbă în lumea nouă, în un contrast între neamuri pribege și deja așezate. Ca și Iran și Turan se luptă cu Toltechi agricultori ce în contra valu-

rilor sălbatice ce coboară și în nord, a căror organizare militară eră deja înaintată mult.”

Nu numai Peru și Mexico, dar întregă America, e o dovadă puternică în favorul părerii, că esența omului pretutindeni e aceea, și că ea iasă la iveală între cele mai deosebite împrejurări economice și geografice. Acolo unde găsește ocazie și de are putere, omul preferă mijlocul politic celui economic. Și poate nu numai omul: după „Vieța albinelor” a lui Maeterlinck un coș de albine e pierdut pentru „mijlocul economic” din clipa când găsește, că el în loc să o strângă cu mână osteneală, poate câștiga mierea, și prin jefuirea unui coș străin. Albinile muncitoare s’au schimbat în răpitoare.

Dacă lăsăm nebăgate în seamă formațiunile de stat din lumea nouă, cari de altfel nici nu au ceva excelentă însemnată în marele curbe ale istoriei universale, trebuie să socotim de motorul tuturor istoriilor, de motorul întemeierii tuturor statelor contrastul dintre agricultori și păstori, muncitori și hoți, dintre șes și pășune, după cum se exprimă Ratzel, care a privit sociologia din punct de vedere geografic: „Faptul, că nomadul nu apare numai ca nimicitorul culturii întemeiate, ne aduce aminte, că nu mai avem de lucru de acum înainte numai cu neamuri, ci și cu state, și poate cu state de o construcție mai puternică. În caracterul războinic al nomazilor este o mare putere alcătuitoare de stat, care poate și mai clar decât în statele mari ale Asiei domnite de dinastiile și armatele de nomazi, cum e Persia stăpânită de Turci, China cucerită și dominată de Mongoli și Mandsu, iatăle Mongule și Radspute, se manifestă la marginea Sudanului, unde încă nu e așa înaintată contopirea elementelor odinioară dușmane, mai târziu înfrățite spre o mai rodnică activitate. Nicăiri nu apare așa clar ca aici în hotarul popoarelor nomade și a neamurilor de agricultori, că nu s’au născut influințele mari a impulsurilor aducătoare de cultură a noma-

zilor din o dezvoltare culturală pașnică, ci ca niște nizuințe războinice, nizuințele pașnice mai întâi paralizează, ba chiar strică acestor influințe. Insemnătatea lor zace în capacitatea nomazilor de a închege puternic popoarele sedentare și așa de difuze. Nu eschide însă, că ei încă pot învăța multe dela supușii lor. . . . Ceace însă nu au, și nici nu pot avea acești oameni harnici și isteți e voința și puterea de a domni, spiritul războinic și simțul pentru ordinea de stat și supunerea ce îi urmează acesteia. De aceia stăpânesc domnii statelor sudanice născuți în pustii preste popoarele lor de negrii, ca și Mandsu preste Chinezii lor. Se întâmplă oare altceva aici decât împlinirea legii ce are valoare dela Timbudi până Peking, că cele mai puternice formațiuni de stat se nasc în bogatele țeri de agricultori mărginașe largilor stepe, în cari țări se prinde cultura materială a popoarelor sedentare cu puterea în slujba nomazilor energici, războinici, domnitori? "

Putem deosebi șase stadii în dezvoltarea statului din subjugarea unui popor de agricultori de un neam de păstori sau nomazi de mare. Când le descriem în cele următoare, nu suntem de convingerea, ca și când dezvoltarea reală istorică ar fi silită să sue în fiecare caz treaptă de treaptă, întreagă această scară. Și nu e aceasta o construcție teoretică; fiecare treaptă are nenumărați reprezentanți în istoria universală și în etnografie, și sunt state, cari par a fi trecut preste toate șase. Inșă mai multe sunt acele, cari au sădit una sau mai multe fructe de aceste.

Stadiul prim prezintă jaf și moarte continuă în ciocnirile dela hotare; curge lupta fără încetare, o luptă, care nu cunoaște nici pacea nici armistițiu. Bărbați uciși, băeți și femei târâte, turme pustiite, sălaşuri aprinse. De să întâmplă, că e învins dușmanul, se întoarce nu preste mult în cete tot mai puternice, adunate de dorința răsbunării sângelui. Câteodată se ridică comunitatea, adună ostașii, și poate îi succede să nimicească odată dușmanul și să-i facă pe un anumit timp imposibilă întoarcerea; însă mobilizarea e prea grea, prevederea cu puști a armatei, agricultorilor e prea grea, ei nu pot să-și ducă nutremântul cu sine, ca dușmanii, cari își mână cu ei turmele — chiar acum am văzut, ce a trebuit să sufere Africa de sălbatici, o armată mare provăzută cu tren și având la spatele ei milioanele Germaniei, până să poată aduce la ordine o mână de războinici păstori — și în fine e prea puternic, spiritul religios, iar colo acasă stau în vremea

aceia pustii pământurile. De aceia totdeauna învinge în astfel de cazuri prin perseverare, puterea mică însă încheagată și mobilă, masa mare dar descentralizată, pantera învinge bourul.

Acesta este stadiul prim al formării, statului. El poate rămâne la aceasta treaptă veacuri ba mii de ani fără schimbare, după cum arată și următoarea pildă foarte caracteristică: „Fiecare teritor de pășune a Turkanilor eră încins de un al doilea teritor, care s'ar putea numi teritor de jaf. Intreagă partea de nord și răsărit din Chorassan decenii de-a rândul eră mai mult proprietatea Turkomanilor, Iomuzilor, Goklanilor și a altor neamuri din stepele vecinare, decât a Persilor a căror domnie eră numai de formă. Tot astfel erau pradă și marginile din Chiwa și Bochewa expedițiilor de jaf ale Pəkinzilor, până când a succes prin silă sau mituire să folosească ca paralizatori alte neamuri de Turkomani.

O mulțime de astfel de dovezi ne dă și istoria lanțului de oase ce împreună răsăritul și apusul Asiei curmeziș preste stepele Asiei centrale, unde au stăpănit Chinezii începând din vechi vremuri prin posesiunea unor puncte istorice cum e orașul Chami. Neîncetat au cercat nomazi din nord și din sud să se așeze aici în insulele cu pământ roditor, cari sigur le apăreau lor ca niște insule a celor fericiți; și fiecărei horde de se depărta încărcată cu pradă, de fugea nimicită, îi stătea deschisă mântuitoarea stepa. Deși s'a înlăturat cel mai mare pericol prin slăbirea înceată a Mongolizmului și prin faptica stăpânire a Tibetului, totuș a arătat ultima răscoală a Hunganilor, cât de ușor cuprind valurile unui popor nobil astă țară mai înaintată în cultură Existența iei o ar putea-o asigura pe deplin numai o nimicire a nomadsmului, ceeace e imposibil până când mai stau deschise stepele Asiei centrale."

Trebuie să intercalăm tot în acest prim stadiu și emigrările mari cunoscute din toată istoria universală vechie, întru cât ele nu aveau de țintă cucerirea de țări ci numai jaful, năvăliri de popoare, ca și cari a trebuit să sufere Europa din spre uscat din partea neamurilor de Celți, Germani, Huni, Avari, Arabi, Unguri, Tătari, Mongoli și Turci, iar dinspre mare din partea Wikingilor și Saracenilor. Ei au inundat până departe preste hotarale obișnuitului teritor de jaf, întregi continente, dispăreau, se întorceau de nou, se strecurau pe încetul și lăsau în urma lor pustietate. Deci însă în unele țări inundate de ei au pășit deodată în a șasa și ultima treaptă a dezvoltării statului, încât ei au

organizat o statornică stăpânire preste neamurile de agricultori. Bine caracterizează Ratzel aceste năvăliri: „Contrastul acestor emigrări încete și precaute îl formează năvălirile herdorilor mari nomade, cu a căror grozavă putere a inundat Asia centrală țările din prejurul ei. Nomazii acestui teritor, ca și cei din Arabia și Africa de nord, prezintă pe lângă mobilitatea felului lor de a trăi, o organizație ce închiagă întreaga lor masă în serviciul unei ținte. E caracteristic nomadismul prin ușurătatea cu care desvoaltă din legătura străveche patriarhală puteri despotice de o forță mare. Prin aceasta se ivesc mișcări a popoarelor, cari se rapoartă față de celelalte mișcări ale omenimii, ca răul inundat cătră cursul statornic însă încet al unui izvor. Insemnătatea lor istorică iese la iveală din istoria Chinei, Indiei și Persiei tot așa se arată ca și din ceia a Europei. Așa au năvălit și asupra țărilor vecine, cum pribegeau în stepile lor, cu femei, cu copii, sclavi cără, turma cu toată averea lor; și ce pierdeau ei din iuțea prin acest balast câștigau în masa ce le-o dădea acesta. Cu acesta alungau ei locuitorii spăriați și se năpusteau asupra țărilor cucerite storcându-le puterile. Cum își purtau ei toată averea cu sine, se așezau în noua locuință, cu toate ce le-au adus cu sine; astfel au câștigat o însemnătate etnografică locurile lor de popas mai îndelungat. Amintim năvălirea Ungurilor în Ungaria, a Mandjurilor în China sau a neamurilor de Turcomani în țările dintre perzia și marea adriatică.“

Ce am spus aici despre popoarele de păstori hamitice, semitice, mongolice și desigur, deși poate numai în parte și despre cele arice, are valoare și pentru negrii încât trăesc încă o vieță de păstori: În răsboinicile, mobilele popoare de păstori ale Kafferilorz latează o putere de espanziune, care are lipsă numai de o țintă cât de cât amăgitoare ca să se decidă la o acțiune răsboinică, și să schimbe până în ținuturi depărtate împrejurările etnice. O astfel de țintă oferea Africa de ost, care a dat teren pentru desvoltarea unei mulțimi de popoare de plugari pașnici, fără însă ca să mai slăbească dela început rāvna nomaziilor prin aceea, că ar fi în ea imposibilă prāsirea vitelor din cauze climatice cum e în țările Africe centrale. Au

năvălit neamurile de Kafferi, asemenea rāvurilor pustiitoare în țările roditoare Sambesi până pe platoul dintre Tanganyika și țărmul mării, unde în Unyanuvesi au întâlnit avanposturile unui val de popoare hamitice ce veneau dinspre nord, a neamului Watusi. Vechii locuitori a acestor țări, parte au fost nimiciți, parte muncesc ca sclavi pământul odinioară liber al țărilor, parte încă nici acum nu au încetat a se război, sau trăesc neturburați în colonii pe cari le-a încunjurat povoiul cuceririi “

Ceia ce s'a întâmplat nu de mult, ba chiar și acum ● întâmplă înaintea ochilor noștri, „a cutremurat întreagă Africa de ost începând dela Sambezi până la Marea mediterană“ multe mii de ani de-a rândul Năvălirea neamului Hyksos, subjugarea mai lungă de o jumătate de mie de ani a Egiptului de cătră neamurile de păstori a pustiilor din răsărit și miază noapte, „neamuri a acelor popoare, cari și azi își pasc turmele dela Nil până la Marea roșie“ este numai cea dintâi din aceste formațiuni de stat ce ne sunt cunoscute, căreia i-au urmat atâtea în țara Nilului și atâtea dela aceasta departe spre miazăzi până la împărăția Muata Januwo din mărșinea de jos a ținutului Kongo, care îl cunoșteau comercianții portughezi din Angola deja la sfârșitul veacului 16. și până la regatul Uganda, care abia acum în zilele noastre... a cedat celei mai puternice organizații militare europene. „Pustietatea și pământul cultivat niciodată nu stau lângă olaltă în pace; însă luptele lor sunt aceleaș și sunt pline de repețiri.“

„Egale și pline de repețiri!“ în esență așa e întreagă istoria universală, pentru că sufletul omenesc pretutindenea e în esență de asemenea acelaș și răspunde pe o formă influințelor lumii de afară, pe o formă la toate rasele în toate zonele pământului în Tropi ca și în zonele stâmpărate. Trebuie numai să ne retragem destul de departe, să ne alegem destul de sus punctul din care privim, ca să nu mai conturbe pistrițul joc al detaliilor marile mișcări a omenimii; dispere atunci din privirea noastră *forma* omenimii ce luptă, pribegește, munceste, și substanța ei pururea egală, pururea reinnoită, aceiaș în toate schimbările ne descopere veșnicile ei legi.

Trad. Iunior.

Inelul lui Polykrates.

După: Schiller.

*El stă pe-acoperișul casei sale
Plimbându-și ochii verzi departe 'n vale
Peste frumoasa Samos subjugată.
„Și 'n urmă acestea toate le-am robit,
— Se 'utoarce-apoi spre regel' egyptean, —
„Tu ce zici? azi așa-i că-s fericit.“*

*— „Tu rege, tu ești cel mai drag la zeii!
Aceștia-ți mai restau... azi și pe ei
I-ai prăbușit punând deasupra sceptru-ți!
Dar unul totuși, unul încă-i viu
De traiu-ți scump e 'n stare să ți-l curme
Chiar mâne rege-ori poate mai târziu!“*

*Și 'n vreme ce răspunsul i-ar fi dat
Pe ușa căsii 'ncet s'a strecurat
Un sol trimis de-adreptul din Milet:
— „Demândă Sire zeilor prinos
Iar cu smaraldul frunzelor de laur
Împodobește-ți părul tău frumos!“*

*„Nici un dușman în juru-ți nu mai este;
Pe mine m'a trimis cu-această veste
Fidelu-ți duce, bravul Polydor!“
Și pipăind, din vasul lui de lut
A scos un cap — spre groaza celor doi —
Un cap de mort prea bine cunoscut.*

*Spre-un colț s'a tras tiranul Sir cu groază;
„Dar totuș grijă, norocului tău pază!“
— Adușe iar amicu-i din Egipt. —
„Gândește-te la spurcatele unde
Ce iute pot corăbiile toate
Și 'ntreg avutu-ți scump să ți-l scufunde.“*

*Și 'n vreme ce-un cuvânt ar fi desprins
Prelung duium de glasuri l'a surprins
Crescând treptat în portul samian:
De bogăția șesurilor large
Răpiț' acum pe negrele corăbii
Se clatină cumplitele catarge.*

*Regescul oaspe-i palid de mirare.
„Norocul tău o, Rege-i foarte mare!“
Și-a stat pe-o clipă atunci nedumerit:
Cumplitete Cretanilor armate
Se năpustesc asupra ta pe semne
Auzi, cum gem în largul văii late?!”*

*Și 'n vreme ce ei stau făr' d'un cuvânt
Zăresc pe vale-o oaste 'naintând
Cu strigăte puternice de: „Ura!
E pașnic de-acum orice răzvrătit
Trimisu-iam pe toți în vânt, ca pleavă
Și luptelor de-acum le-am dat sfârșit!“*

*Regescul oaspe — ascultă uluit...
„Tu rege azi ești foarte fericit!“
Dar tot mă tem c'o să te pizmuiască
Temuții zei și 'ntreg Olympul sfânt...
... O fericire așa de mare Rege
N'a mai avuț'o nimeni pe pământ!“*

*„Eu le-am cercat pe toate de-opotrivă!...
Nici cerul astăzi nu-mi mai stă 'n potrivă
La orice faptă vreau să isprăvesc...
Căci singuru-mi neprețuit odor
Mi-a fost răpit de zei... ș'aș'am plătit
Norocului cu tot ce-aș fi dator“ ...*

*... „De vrei să nu guști nicicând din durere
Vezi roagă-te la cei ce au putere
Să-ți deie 'n loc de bine și dureri...
Căci n'a fost încă nimeni astfel frate
Nici chiar acel pe care soarta însa-și
L'a 'ntâmpinat cu brațele 'ncărcate!“*

*„Iar dacă zeii nu-ți vor da nimic
Gândește-atunci la sinceru-ți amic
Și chiamă-ți apoi singur nenorocul;
Și lucrul ce ți-a fost plăcut mai tare
Din toată bogăți-ați fără țarm
Acela-l ia și-l svârle 'n astă mare!“*

*— Răspunde- acela plin de-o 'nfiorare:
„Din tot ce astăzi mândra Samos are
Acest inel mi-e cel mai fără preț!
Erinelor eu vreau să li-l trimit
Deși acele nu mă pizmuiesc!“
— Și 'n groaznicul vârtej l'a asvârlit. —*

*Dar iată 'n dimineața următoare
Că întră 'ncet cu față zâmbitoare
Un biet pescar din portul samian:
— „Mărețe Sir am prins un pește rar
Cum n'am mai prins în rociul meu demult
De-aceea ți-l aduc azi fie dar!“*

*Iar bucătaru! când i-l'a tăiat
Pășește 'n mândra sală spăriat
Zicând cu fața plină de mirare:
„Stăpâne uii' inelul tău iubit
Am dat de el în peștele adus;
— O Sire tu ești cel mai fericit!“*

*Dar oaspele lovit d'un gând păgân
A zis atunci: „aci uu mai rămân,
Tu nu mai poți să-mi fii amic mai mult;
Vai, zeii vor peirea ta de-acum!...
... Mă duc nu vreau să mor cu tine-alături!“
Și și-a văzut grăbit apoi de drum!“ —*

Cholera și tratamentul ei.

În anul trecut, țările noastre învecinate și în urmă chiar și noi, am fost groaznic alarmați din cauza unui amic nepoftit, ba din contră chiar îngrozitor pentru cei cari au auzit numai de el și de înspăimântătoarele ravagii ce le face acolo unde-și face apariția și anume de: *Cholera*. Acest morb contagios, care a lăsat în urma sa zeci și sute de mii de victime, î-și are originea învechită și aproape pierdută în haosul negrului trecut. Așa, Hypocrat¹⁾ tatăl medicinei, cunoștea bine acest morb și la descris în tratatele sale cu oare care amănunțime. Un oare care Lewings-tone pretinde, că încă din veacul al XI-lea înainte de Hrist Chinezii sub numele de *Ho-levan* și în scrierile sanscrite sub numele de *Mor-de-Si* în Indii se cunoștea Cholera noastră de astăzi, ba unii susțin chiar, că cholera ar fi existat în toată antichitatea în Indii, fără însă ca să ne aducă oare care probe mai serioase Hirsch dela Berlin în tratatele sale ne arată, că după o examinare serioasă a traducerilor acestor lucrări indiene și chineze — nu se poate uni cu ideia, că aceste epidemii au fost adevărata cholera având caracterul cholerii veacului al XIX-lea, că aceste epidemii descrise seamănă și cu alte boale; ca cholera de vară, când se mănâncă poame crude, dintre care unele seamănă cu disenteria etc.

Voi trece preste aceste date atât de importante din punct de vedere al istoricului atât de învechit al acestei maladii, spre a putea reveni la cea dintâi epidemie de cholera studiată de Englezi și Francezi pe la finele secolului al XVII-lea, și în special de Mackperson Hesar Hirsch etc. la 1817, și care a început la Bengal, oraș, care este la confluențele râurilor Gangu și Bramapura și mai ales la Jesora, de aci s'a întins de-alungul râului Gange până la Deli trecând spre Tibet și prin număroasele comunicațiuni, cari există întră Indiile Engleze și Indiile orientale ca Iava, Bornea și Sumatra etc. De aci în curând a contaminat China și Iaponia prin orașul comercial Nangasache; în stânga s'a întins prin Turchestan și Afganistan până la Astrachan. Această epidemie a fost exclusiv asiatică și a durat dela anul 1817—1823.

Nu mult după aceasta la 1826 a început din nou epidemia tot dela Bengal a cărei focar părea a fi fost: De aci s'a întins spre vestul Indiilor, a trecut în Asia centrală — a trecut în

Rusia apoi în Germania, de aci în Engliera de unde s'a întors prin pasul Calais în Franța cotropind întreg continentul European și decimand sute de mii de suflete. De aci prin vase (pe apă) a fost transportată în America și Africa etc.

Această epidemie începută la 1826, s'a finit la 1836, fiind o adevărată pandemie, căci a cuprins mai toată fața globului.

A treia serie de epidemie de cholera este aceea dintre anii 1836—1863, care pare a fi fost una din cele mai rezistente mai contagioasă și mai distrugătoare.

Apariția ei în Moldova, pare a fi fost în legătură cu războiul Ruso-polon, căci armata rusă fiind contaminată, a transmis-o polonilor și acestia la rândul lor, fiindu-ne vecini, nouă.

Deși această epidemie la acea epocă era răspândită pe întreg globul, — la noi mai accentuată pare a fi fost în 1848 cu începerea dela Mai—Iunie. București al cărui locuitori în acel an după statistică eră de 150,000 aveă o mortalitate zilnică de 300—350 de suflete.

A patra epidemie a fost aceea, care a început la 1863—1875 și apoi la anul 1892, ale căror sorginte pare a fi de origine fluvială.

Cea mai recentă epidemie de cholera însă a fost cea din anul trecut și care străbătu-se aproape toată Europa — ori nu e eschisă încă posibilitatea după prezicerile unor savanți adânc cunoscători ale acestui morb, ca iea în primăvara aceasta, fiind numai în stare latentă de adormire din cauza iernei să se redeștepte cu o furie surprinzătoare.

Iată deci faptul, care m-a îndemnat, ca se contribui cu câteva sfaturi asupra modului cum se manifestă acest morb, care sunt simptoamele lui — cari sunt mijloacele de propagare — și în acelaș timp și mijloacele de apărare ale omnirii în contra acestui morb atât de înspăimântător.

II.

Rezultă din faptele atât teoretice cât și practice ale medicinei, că cholera este un morb epidemic, eudemic și sporadic caracterizat prin *vărsături, diareie sau ieșire prea multă afară, scăderea forțelor (adinamie) și răcirea extremităților*.

Toate aceste fenomene se produc numai în urma străbaterii în organism a unei ființe atât de mici încât nu se poate vedeă decât cu ochiul înarmat — numită *Bacil* sau *microbul* cholerei descoperit încă dela 1884 de cătră un

¹⁾ O Euvres d Hippocrate, Trad. pae Littré, t V. Des epidemies, liv. V. p. 249.

celebru medic german Koch, în Indii. Străbaterea în organism a microbului dela sine să înțelege, că se face pe cale bucală (prin gură) prin ajutorul alimentelor infectate în care bacilul trăiește foarte bine, fie prin ajutorul apei contaminate (molipsite) a vaselor cu care s'a servit un choleric, că lingură, furculiță, cuțit, păhar, servet, perină, pat, cearșaf, prosop, mâna cholericii etc., toate aceste, ca și altele de asemenea natură ne pot da microbul cholerei, care introdus în organism se localizează pe părțile intestinului (mațului) subțire unde pe ceas se înmulțesc cu milioanele — producând fenomenele mai sus arătate — adică: diaree, vărsături, scăderea forțelor și răcire extremităților, grație probabil otrăvirilor pe care le secretă acei microbi, în urma căror se produc acele fâmoase crampe choleriforme, și în urmă moartea.

Un fapt curios este de observat și asupra căruia sunt silit se atrag atenția cetitorului, și care de altcum se explică dela sine, că aproape mai toate morburile se năpustesc asupra păturei sărace, pentru că aceasta e cea mai expusă la toate intemperiiile, fluctuațiunile mizeria și neajunsurile sociale.

Așa e cholera, iea e mult mai frecventată acolo unde mizeria, necurătenia, sărăcia și aglomerația e mai mare, căci în acele locuri are și mijlocul de a se propaga cu mai multă ușurință. Că alcoolicii după cât ne arată unele statistice par a fi cei mai ușor dobânditori de cholera, oamenii mai ales ce lucrează prin porturi, năierii, surmenații, măhniții și fricoșii cu deosebire plătesc un tribut mai mare cholerei.

Trecând în revistă până aci datele mai sus arătate importante din punct de vedere al dotării acestui morb, al gravității lui, arătând în acelaș timp și pe criminalul, care produce aceste maladii — precum și groaznicile ravagii ce le face în omenire — voi încercă însă de aci în colo ca în câteva cuvinte se arăt cum poate să se cunoască acest morb, iar pe de altă parte mijloacele, care trebuie se le întrebuițăm pentru a ne putea feri de el.

1. Primul punct cardinal pentru a-l cunoaște acest morb este existența și apariția ei, adică, că există cholera în țară și că mor oamenii de ea. Se poate însă întâmpla ca să fie cholera în țară, să băntuie printre oameni — să ne îmbolnăvim — să avem diaree, vărsături, lipsă de poftă de mâncare, slăbirea puterilor, dureri în pânțele — și cu toate acestea să nu fie cholera.

Ori cine dintre noi nu-și aduce aminte, că în timpul verei copiii mâncând fructe verzi nu

prezintă asemenea simptoame de diaree, dureri prin pânțele, vărsături de venin? etc.

Cât dintre noi nu cunoaștem cazuri, că cineva mâncând ciuperci, una din ele se fie otrăvită și ca atare în curând după masă se fie apucat de crampe, vărsături și diaree, fără se fie cholera? Câte indispoziții, disinterii, diaree de sezon în febra tifoidă, etc. nu avem diaree fără se fie cholera? Deci pentru a ne asigura, că e cineva bolnav de cholera, trebuie ca mai întâi se existe în aceea localitate cholera — Trebuie ca pacientul să fi fost în contact cu vre-un atins de cholera și chiar dacă n-a fost — poate se aibă cholera, însă atunci prezintă un cortej întreg de simptoame ca: o stare nervoasă foarte pronunțată diaree cu vărsături abondente, crampe violente prin stomac, gâtul uscat, o sete vie, urinele albuminoase, un fior rece prin tot corpul cu înțepenirea extremităților etc.

III.

Ce se face în asemenea caz. Și ce mijloace trebuie se întrebuițăm pentru a ne putea feri de cholera?

Natural, că în asemenea cazuri când individul prezintă asemenea simptoame trebuiește imediat izolat, fie într'un spital, fie într'o odaie cu totul separată. — Făcut cunoscut autorităților în drept — și localul în care individul s'a îmbolnăvit declarat de contaminat și desinfectat foarte bine. — Casa văruiată, în latrină turnat var nestâns — prin curte stropit cu Acid fenic 50/0 — și cu var — apa de beut trebuie fiartă, chiar și cea de gătit pâne, fiind de cele mai multeori apa focarul principal de propagare a microbului cholerei. Mânile vor trebui spălate cu săpun înaintea fiecărei mese, va trebui evitată răceala atât la picioare cât și la trup, precum și oboseala prea mare. Materiile fecale ale indivizilor cholerei fiind un focar puternic de propagarea cholerei, vor trebui aruncate cu băgare de seamă în latrină și aruncat var nestâns preste ele — de asemenea și în vasul întrebuițat. — Iar prima grije ce trebuie se o avem pentru un bolnav choleric până la alte dispoziții este 1) de a combate diareea, 2) de a oprî vărsăturile, 3) de a întări pe bolnav. Deci *pentru a combate diareea se recomandă* a se administra tot la 4 ore, trei linguri de supă din limonada următoare:

Acid lactic 10 gr.
Syr sacror 90 gr.
Tr cort acr. 2 gr.
Aq destil 900 gr.

Pentru oprirea vărsăturilor: Se administrează bucățele mici de gheață, sau de beuturi gazoase, sau la ceas câte 20 picături din:

Rp Elixir paregoric 20 gr.

Pentru întărit. Beuturi calde, ca cafea neagră cu cognac, Ceai cald cu Rhum, Punci etc. Frecțiuni răci energice. Invălirea în cearșafuri și plapome calde etc

Iată câteva noțiuni, ce aveam de spus asupra acestui morb atât de înspăimântător pentru omenire și care la orice moment poate bate la ușa noastră, așa că am crezut, că ar fi bine se fim cu o zi mai înainte în câțva edificați (informați) asupra lui

București, 1911.

Dr. V. Hâncu.

Primăvară.

I.

Creapă mugurii 'n pădure
Vine traiul dulce iarăș...
Numai, numai până mâne
Mai așteaptă drag tovarăș!

Mâne am să-ți leg căpăstrul
Cu curelele 'npenate,
Jar și-ovăs ți-oi pune 'n iesle,
Mândră șea ți-oi pune 'n spate,

Pușcă grea din cui desprinde-oi
Scoate-oi pintenii din ladă —
Și porni-vom apoi sprinteni
În galop — peste livadă!

II.

O, câtă viață-i! Pe spete de deal
Dă iarba, dau dedeții iară --
Fierb largile uliți de grele tălângi
Ce-ș picură limba lor rară:

Trec pâlcuri răzlețe de oi și copii
În huete-aprinse spre vale,
Baț câinii 'n palanturi, iar meii sburdând
Fac sprintene salturi pe cale...

...Și 'n pripă din pâlcuri la crășma din colț,
Ca gândul, crescută-i o turmă,
Copile și moși cu lulelele 'n dinți
Pășesc cumpănindu-se 'n urmă.

Pe margini se vae' căței hărăgoși
În zgărzile strașnic legate
Și mândrii s'avântă voinicii de-un cot
Cu traista și bâta pe spate.

Când mame și babe ieșite din tinzi,
La porțile date 'ntro parte,
În șoapte de bine cu ochii-și petrec
Odoarele până departe!

P. Pădure

La paști.

Și par'că văd cât farmec stăpânește
Sătuțul revărsat sfios în vale,
Cu toți creștinii 'n port de sărbătoare
Trămurători pășind domol pe cale,
Chemați în Osanele nesfârșite
De grăitoarea clopotului limbă
La marea sărbătoare, ce mărirea
De-atâtea grele veacuri nu și-o schimbă.

Și par'că simt cucernicul cutremur,
Sub glasul cântăreților din strană
Răscolitori din cărțile soioase
De-atâtea stichuri pline de prihană,
Și par'că văd bărbați, copiii, fecioare
Cu părul despletit pân' la călcăie,
Poporu 'ntreg în sfântă murmurare
Plecat sub fumul jertfii de tămâie!

În inimile tuturoră par'că
Simt sfântul duh cu paea cum coboară
Figura și ființa lor supusă
Cum tremură și toată se 'n fioară: —
Iar lucrul ăst' mă strânge ca 'ntr'un clește
Și-o jale simt cum fruntea mi-o 'n mormântă:
Vezi — eu o bucățică n'am azi măcar,
Din sufletul... din pace' aceea sfântă!

Rătăcitor, de-o bună vreme 'ncoace
Așa-s de mic, ... că nu-mi cunosc cărarea:
Doar' gându-mi de mai dă prin os acelu
Ce ne-a adus demult răscumpărarea,
Acelui, ce când stă pe lemnul crucii,
În scumpii-i ochi robiți la chinuri grele,
Se răsfrângea 'nceputul și sfârșitul
Albastrului spuzit cu mii de stele.

P. Pădure.

„Singurătate“

... Zăduful inădușitor s'a răcorit bi-
nișor și aburii amurgului încep a învăli
afunzișurile văilor, într'o pulbere mărunță
sură!... Abia din când în când adieri calde,
moleșitoare, trec prin frunzișul de sălcii, ca
rămășițe slabe din prisosul razelor de soare,
aducând miresmele de fân cosit!...

Discul de foc al soarelui alunecă pe
bolta cerului, spre patul de nori aurii!...
Vârful »Striei« par'că-i în flacări și oglinda
iazului are resfrângerii tăioase de foc în
umbra tainică a arinilor.

E o pace senină în adâncul văilor,
numai câteva vrăbii gureșe se sfădesc,
alungându-se prin frunzișul argințiu al săl-
cilor și iazul se furișează a lene, încolă-
cindu-se, ca o fașie plumburie întunecoasă,
pătată ici colo de lumina fugarnică a celor
din urmă raze, ce străbat sfioase prin
frunziș....

Lumina scade încetul cu încetul... se
scurge pe nesimțite... se stânge învalmă-
șită de umbrele sure ce ies din întuneca-
tele cotituri ale văilor...

În umbra arinilor, moara bătrână își
ridică sfioasă coperișul spart, acoperit de
mușchi, înegrit de vremuri... și-n liniștea
cernită a inserării... pe aripile vântului
domol, pornesc sgomote nelămurite, huru-
itul monoton al pietrelor, scârțăitul strident
al roților și frământarea neîntreruptă a va-
lurilor ce se rostogolesc și cad mereu în
clocotul de spume!...

Pe puntea dela moară trecu ca o ară-
rătare silueta unei fete mari cu grebla pe
umăr. Eră Florica... O clipă chipul ei
apărù fugarnic în oglinda întunecoasă a
apei, apoi dispărù, învăluită în întunec....

Într'un restimp moara se oprise, din-
tr'odată, ca prin farmec... eră pace și
liniște adâncă.

Numai și dinspre satul cu luminile lică-
rinde, vineau șoapte pe aripi de vânt, mu-
gete de vite, scârțăit de care întârziate și
lătrături intrerupte de câni.

De pe lunca de departe se aude un
cântec, o doină cântată, din fluer. În același
timp, dinspre sat, glasul argințiu al »Flo-
ricăi« îngână o melodie nespus de doioasă...
ce tubură liniștea ca un suspin de jale!

Multă vreme am ascultat cântecul ei...
eră atât de trist... Prin minte imi trecu
chipul ei... cu obraji de zăpadă... ochii
mari negri... visători, pururea pe gânduri...
Eră cea mai frumoasă și mai cuminte fată
din sat!.. Acum durerile i-au oflilit obraji...
nimic n'a mai rămas din frumusețea ei...
numai ochii mari au focul de odinioară!...
Tatăl i-a murit, n'are nici un sprijin în
lumea aceasta... numai o mamă bătrână
și bolnavă de ani de zile!... o! și cât ar
vreă sârmana Florică s'o vadă sănătoasă,
pe draga ei mamă, singura ființă scumpă
ce i-a mai rămas din fericirea de altădată!...

Atunci eră primăvară și eră logodită
cu »Vasilică«... cu ce neastâmpăr așteptă
ea ziua cununiei, când Vasilica aveă să fie
al ei... pentru totdeauna! Dar n'a avut
noroc, căci prea erau frumoase visurile ei!...

Fără veste o nenorocire groaznică îi
sdrobi fericirea pentru totdeauna. Tatăl și
logodnicul, fură sdrobiți în baie de-o stâncă
și abia târziu i-au scos ceilalți băieși de
sub dărâmături.

Mama ei căzu la pat, fulgerată de o
boală grozavă!

Cât a plâns sârmana Florică!? Plângea,
plângea într'una! Plângea norocul ei pier-
dut... și n'aveă cine s'o mângâie în du-
rerea ei fără margini!

Dela o vreme n'a mai plâns, i-se îm-
pietrise inima... se făcuse liniște... li-
niște mare în sufletul ei și un fel de du-
ioasă împăcare se puteă ceti în ochii ei
frumoși!

De-atunci e mult... și Florica e tot
tristă... nimeni n'a mai văzut-o zimbînd...
Veșnic pe gânduri și sfioasă... pare că
nici nu mai trăește pentru lumea aceasta...
ci cu gândul străbate în lumea cealaltă
unde o așteaptă logodnicul ei!...

Deodată cu cântecul, în suflet mi-se
strecurase ceva duios, ca o durere nespus
de mare!

Mi-se părea că în văzduh plutește
ceva din florii pustiului și a morții și'n tă-
cerea de cimiter a luncilor, greierii își mă-
cinau neîntrerupt țărăitul monoton ce sea-
măna cu un cântec de înmormântare!

Și în jurul meu eră întunec și li-
niște adâncă, ca'n cimiter!...

Nicu...

Cronică literară.

† Iosif Șterca Șuluțu.

Octogenarul prezident al „Asociațiunii“ ne-a părăsit chiar în anul jubilar, când ne așteptam să-l vedem pe frumosul bătrân, conducând festivitățile culturale la sfârșitul lunei August.

Știam că firea își cere drepturile ei, dar îl cunoșteam atât de activ și de sprinten pe acest venerabil octogenar, încât credeam cu siguranță, că Moartea îi va îngădui această bucurie din urmă. Ca un stejar din vremile vechi, acest moșneag activ, a stat la postul de veghe, la masa lui de biurou, până în clipa, când hotărîrea Stăpânului a toate i-a smuls condeiul din mână.

Descendent al unei familii, ce a dat neamului românesc doi arhieri iluștri, bătrânul Șuluțu a ținut seamă, în cursul lung al vieții, de demnitatea, cu care datoră înaltei sale obârșii. Ca istoric și polemist a ținut cu sfințenie la convingerile lui, pe cari nu le-a jertfit nici chiar pe vremuri, când aura popularis îl dușmănea cu toată tăria. Convicția acestui moșneag, care a văzut alte vremuri și alți oameni, decât acei ce trăesc alături de noi, eră mult mai temeinică și mai îndârjită, decât să se încovoiaie pe o clipă măcar.

Ca istoric ne-a dat pagini de valoare, comentând și statorind ca martor ocular multe din evenimentele anilor 48—9, luptând cu mult succes, pentru a prezentă, și în fața străinilor, figura ideală a lui Avram Iancu, în adevărata ei lumină.

Ca polemist, a dat și a primit lovituri până în vremea din urmă, când spiritul lui ager nu pierduse nimic din nota-i de trezvie.

Ca prezident al „Asociațiunii“ a dovedit un zel și o stăruință de fier,

esecțională, la o vârstă așa de înaintată. A avut mângâierea de a vedea avântul, ce a luat această înaltă instituție culturală, sub presiunea lui, în deceniul din urmă. Prelegerile populare, ce s'au pornit numai de câțiva ani, broșurile „Asociațiunii“, cari au până acum în acest an peste *opt mii* de abonați, palatul „Asociației“, muzeul național ce se desvoaltă așa de frumos — erau tot atâtea mângâieri pentru harnicul bătrân, care azistase la întemeierea acestei instituții culturale, la temelia căreia contribuise și el cu câteva cărămizi ..

Mersul vremii netezește toate asperitățile vieții și figura lui Șuluțu, va apărea deosebit de simpatică, în lumina istoriei.

Posteritatea va vedea în el un muncitor harnic al condeiului, un spirit îndârjit și mândru, care nu a cedat nici o fărâma din aserțiunile, despre adevăratăitatea cărora eră convins.

Și vor ceti înduioșați „Memoriile“ lui, unde scriitorul istoric se pierde adese în pagini de poetice reminiscențe...

Contemporanii, cari au cunoscut mai de aproape nobleța acestui suflet de Moț, vom păstra cu îndoită pietate amintirea lui — și vom simți golul ce lasă în urmă-i.

Un stejar falnic s'a prăbușit în neant, un stejar ale cărui rădăcini se alimentau din stratul viguros al altor „vremuri, cu alți oameni și alți sori“...

Degetele dela mână ne sunt prea multe, ca să înșiruim pe ele, tovarășii de gânduri și experiențe ai acestui stejar prăbușit.

Moartea lui Șuluțu adaogă încă o pagină la acel capitol, care tratează opera măreață a generației ce se duce.

Și capitolul e pe sfârșite!...

Al.

Partea economică.

CREDITUL*)

În circulația zilnică, schimbul reciproc al bunurilor adeseori nu se întâmplă în același timp. În multe afaceri economice, chiar și din cauze tehnice, diferă termenul de serviciu și de contra-serviciu. Iau în chirie o casă, iau în arândă o moșie: chiria, arândă, o plătesc în rate de câteva luni, în timp ce locuința, ori moșia, întrebuițez dreptă. Serviciul se face deodată, contraserviciul rămânând pe rând.

Lipsa temporară de bunuri economice constituie cauza a doua a acestui fenomen.

Acel raport, în care unul (creditorul) lasă în folosința unui al doilea (debitorul) bunuri economice, fără să primească imediat contraserviciul, ori contravaloarea, ci numai promisiunea, ori obligamentul pentru mai târziu: se numește credit.

Distingem, sub raportul subiectului, care usează de credit:

Credit public, când Statul, comuna, ia cu împrumut.

Credit particular (privat), când usează de credit persoane particulare.

La dreptul vorbind, creditul public nu e decât o specie a creditului particular. Un financiar, a cărui avere constă din efecte publice, ar putea exclama, văzând prăvăliile din oraș: »iată averea mea! De aici îmi provine obligația de stat, ce credeam că o primesc din tezaurul țării. De aici îmi isvoresc banii de interese, ce mi-i achită Percepțiile«. Și aievea, acest financiar e proprietar cu agricultorul, cu industriașul, cu negustorul, cari toți sunt taxați cu dare, din care să se plătească interese după împrumuturile publice, e intabulat de facto pe averea imobilă a proprietarilor, pe întreprinderile industriașilor și comercianților. Lucrul acestora se aseamănă cu al acelor țărani de ai noștri, cari »lucră în parte«, pentru ca din câștigul realizat să dea jumătate creditorilor.

Creditul mai poate fi *personal*, când consideră ca temeiul însaș persoana, cinstea, voința și caracterul datorășului;

Credit *real*, când datorășul își întărește promisiunea de plată legându-și unele bunuri economice de valoare, fie mobile (amanet), fie imobile (ipotecă). Dacă datorășul nu satisface pro-

mișiunii, creditorul poate vinde amanetul ori ipoteca și din prețul realizat se despăgubește.

Mai auzim vorbindu-se despre credit de bani; despre credit de producție și credit de consum. U. or le înțelegem pe toate. Creditul productiv e mai sănătos decât cel de consum. Ofere prospecte de sporire a bunurilor economice, din cari se satisfac atât creditorii, cât și debitorii producători.

Dezvoltarea creditului depinde de câteva condiții.

1. Trebuie să se adune capitaluri disponibile

2. Producția, circulația și consumul să facă posibilă fructificarea capitalurilor.

3. Locuitorii să fie dezvoltați sub raport spiritual și mai ales moral.

4. Justiția să asigure fără părtinire interesul creditorului și al datorășului.

5. Libertatea activității economice.

Avantagiile creditului economic sunt importante atât pentru producție, cât și pentru consum. Introduce sânge dătător de viață în organismul economic, împiedicând stagnația aglomerația substanțelor rele. Impintenă producția, ridică plăcerea de întreprinderi. Face posibil ca oameni harnici, cari nu dispun decât de forță de muncă, să ajungă la capital, cu ajutorul căruia își sporesc producția. Prețurile se formează mai uniform, validându-se pe piață nu numai capitaliștii, ci și muncitorii harnici. Crește numărul consumătorilor, provocând la rândul lor, sporirea producției.

Dar creditul își are și unele dezavantajii. Ușor poate provoca producții exagerate, întreprinderi asardate, crize, lux.

Gavril Todică.

Din lipsa de spațiu „Notele politice“, „Informațiunile“, și „Bibliografiile“ le vom da în numărul viitor.

SUMARUL:

Iuliu Maniu: Scopul politicii naționale românești; — E Lovinescu: Critica și istoria literară; — Lege țărănească: (După un autor german); — M. Străjanu: Privire asupra liberei cugetări în România; — I. Baptist: Fragmente; — Junior: Statul (de Dr. Franz Oppenheimer); — Hyperion: Inelul lui Polykrates (după: Schiller); — Dr. V. Hâncu: Cholera și tratamentul ei; — P. Pădure: Primăvară; — P. Pădure: La Paști; — Nicu: Singurătate; — Al. Ciura: Cronică literară († Iosif Șterca Suluțu); — Gavriil Todică: Partea economică; * *: Creditul; — Sumarul.

*) Fragment din »Studii științifice«, partea economică (sub presă), de Gavr. Todică.